

A ZALA MEGYEI FÖLDRAJZINÉV-GYŰJTÉS
AZ OSZTÁLY ÜNNEPI ÜLÉSE ZALAEGERSZEGEN

1. A nemzetközi tudományos életben a második világháború után igen fellendült a névtan művelése. Nálunk viszont egy évtizednyi pangás következett be ezen a téren. Az ötvenes évek végén kezdtük el ismét a tulajdonnevek beható vizsgálatát. A megjelent munkák alapján látható, hogy a kényszerszünet nem okott minőségcsökkenést. Névtani tanulmányaink — mint régebben is — nemzetközi viszonylatban is jelentősek; jelentősek különösen elvi szempontból: a problémák felvetése, a problémák megoldásához vezető utak, módszerbeli fogások kidolgozása, a tulajdonnevek, főleg személynevek és földrajzi nevek eredetének megfejtése minden tekintetben eléri a nemzetközi szintet. Egy nagy, alapvető hiányossága van azonban a magyar névtani irodalomnak. Annak ellenére, hogy a múlt század közepe tájától egyre-másra jelentek meg gyűjtési felhívások, és annak ellenére, hogy ezek a felhívások nem voltak éppen teljességgel eredménytelenek, még sincsenek megbízható, rendszeres és módszeres gyűjtésből származó adattáraink, amelyekből a magyar névadás minden fontos kérdésére feleletet kaphatnánk. A történeti névanyagra vonatkozóan sem vagyunk kedvező helyzetben, de a mai neveket jóformán csak a telefonkönyv, a helységnévtár és a menetrendek alapján tanulmányozhatjuk. — Névtani tanulmányainknak a megbízható adattárak hiányából következő fogyatékosságait csak akkor hátríthatjuk el, ha a magyar nyelvterületnek mennél több pontjáról rendelkezésünkre állnak pontos, megbízható, teljességre törekvő gyűjtések.

2. Eléggé nem dicsérhető módon elsőként Zala megye vezetői ismerték fel, hogy a földrajzi neveknek azt a csoportját, amelyeket dűlőneveknek, határrészneveknek nevezünk, sürgősen össze kell gyűjteni, mert a felszabadulás óta végbement és végbemenő politikai, társadalmi és gazdasági változások következtében ezek vannak leginkább kitéve a pusztulásnak. Pedig ha ezeket a neveket nyomtalanul kivesszük, megfosztjuk magunkat nemcsak múltunk értékes és mással nem pótolható emlékeitől, hanem még a gyakorlat számára közvetlenül felhasználható momentumoktól is.

A gyűjtés terve 1961-ben merült fel először. Dr. Hadnagy László, akkori tanácselnök-helyettes és a megyei művelődési osztály a legnagyobb megértéssel támogatták az ügyet. Hadnagy Lászlónak miniszterhelyettesi kinevezése, majd fájdalmasan korai halála után Kiss Gyula tanácselnök-helyettes és Németh József, a művelődési osztály helyettes vezetője — átérezve a vállalkozás fontosságát — megindították, és imponálóan rövid idő alatt be is fejezték a gyűjtést. A megye 260 községében 203 önkéntes munkatárs fáradozott, köztük 152 pedagógus. A munkálatok vezetője Ördög Ferenc gimnáziumi tanár volt, tudományos és gyakorlati tanácsokkal támogatta a gyűjtést Végh József és Papp László.

A megye az összegyűjtött anyagot közzé is teszi, a közzététellel Keresésényi Editet, Markó Imre Lehelt és Ördög Ferencet bízta meg. Ők hárman végezték el egyébként a gyűjtések helyszíni ellenőrzését is. Így tehát abban a kiadványban, amely valószínűleg még 1964-ben megjelenik, tudományos szempontból megbízható, rendszeres és módszeres gyűjtés alapján összeállított adattárat kap kézhez a kutató.

3. Amikor e fontos és nemes vállalkozásnak a terepen végzett szakasza befejeződött, és az adattár kézírata elkészült, a Nyelv- és Irodalomtudományi

Osztály 1964. május 7-én ünnepi ülést tartott Zalaegerszegen. Ezen részt vettek a magyar nyelvtudomány képviselői, akadémikusok, professzorok, tudományos kutatók — nyelvészek és néprajzosok —, a gyűjtőmunka járási szervezői és a gyűjtők.

Kiss Gyula megyei tanácselnökhelyettes nyitotta meg az ülést. Bevezetőjében hangsúlyozta: „Megyénk népe, amely maga és országunk számára boldog jelent akar teremteni, és szép jövőt törekszik építeni, érdeklődéssel és megbecsüléssel fordul saját múltja felé. Ennek a társadalmi igénynek eleget téve támogatta és támogatja ma is megyénk vezetősége a göcseji népi építészet tudományos feldolgozását, a megyére vonatkozó régi adatok kiadását, múltunkat feltáró helytörténeti lexikonunk előkészítését, és ezért érezte kötelességének, hogy segítse a földrajzi nevek gyűjtésének szervezését és végrehajtását, gondoskodjék a gyűjtött anyag kiadásáról is.”

Tamás Lajos osztálytitkár meleg szavakkal méltatta a vállalkozás nagy tudományos jelentőségét. „Zala megye földrajzi neveinek gyűjteménye — mondotta —, ha nyomtatásban megjelenik, igazi kútforrása lesz a magyar tudománynak, értékben bizvást odaállítható egy Szenczi Molnár Albert, Páriz Pápai Ferenc vagy Csúry Bálint, Kiss Géza, Bálint Sándor szótára mellé.” (Tamás Lajos beszéde megjelent: MNy. LX, 274-7) — Miklósvári Sándor főosztályvezető-helyettes a Művelődésügyi Minisztérium nevében köszöntötte a gyűjtőket, elsősorban a gyűjtésben részt vevő pedagógusokat, majd Hadrovics László levelezőtag tartott előadást „Történelem és művelődés a földrajzi nevekben” címen (előadása megjelent: Nyr. LXXXVIII, 315-9).

A megye és az osztály által rendezett ünnepi ülés közvetlen folytatásaképpen Nátrán Lajos, Zalaegerszeg város tanácsának elnöke átadta a város díszpolgári oklevelét Pais Dezsőnek, akit Zalaegerszeg tanácsa az 1964. évi április hó 15-én tartott ülésén a magyar nyelvtudomány művelésében és irányításában szerzett elévülhetetlen érdemeiért a város díszpolgárává választott. A városi tanács elnökének üdvözlése után Bárczi Géza, az Akadémia és a Magyar Nyelvtudományi Társaság, Benkó Loránd az Eötvös Loránd Tudományegyetem, Lőrincze Lajos a tanítványok nevében köszöntötte Pais Dezsőt e kitüntető megtiszteltetés alkalmából. Üdvözlésében Bárczi Géza többek között ezt mondta: „Azt a Pais Dezsőt üdvözli általam a magyar nyelvtudomány munkás gárdája és az egész magyar tudományosság legfőbb fóruma, akinek nevét több mint félszázados, különösen gazdag és értékes működése kitörölhetetlenül beírta nemcsak a magyar nyelvtudomány, de az egyetemes magyar művelődés történetébe. . . . Pais Dezső hatalmas terjedelmű, sokszínű és maradandóan értékes munkásságát számos országos kitüntetés jutalmazta: Kossuth-díj, többszörös munka-érdemrend stb., de szívének húrjait bizonyára a legérzékenyebben rezdíti meg ez a megtiszteltetés, melyben pátriája, szülővárosa részesíti, a legnagyobb kitüntetést juttatva neki, amit egy város adhat.”

Az ünnepelt személyesen nem volt jelen — a díszpolgári oklevelet is öccse vette át —, köszönő szavait azonban magnetofonfelvételtől hallgathatták végig az egybegyűltek. — A városhoz és a megyéhez fűződő személyes emlékek felelevenítése mellett Pais Dezső is elsősorban a megyét ünnepelte e nagyszabású vállalkozás sikeres végrehajtása alkalmából: „Különös, hogy az a megye, amelynek keretében gazdasági életünk legfontosabb nyersanyagának fő hányadát előteremtik, átérti, hogy kötelességei vannak a tudomány, mégpedig ennek körén belül a társadalmi—szellemi tudomány irányában.

Különös, de így van jól. Az anyagi jólét nélkül nem emelkedhetik az ember, azonban az anyagi javak nem elegendők az egyénnek és társadalomnak igazán emberivé emelkedéséhez.

Remélem, nem értett senkisémet félre. Nem az anyag ellen szóltam. Sőt éppen át akarok esapni az anyag dicséretébe.

Én nyelvész társaimmal együtt azt akarom megköszönni Zala megye igen tisztelt vezetőségének, hogy bőkezűségével lehetővé tette egy olyan anyagforrás feltárását, amely a nyelvtudomány egyes ágai számára annyira fontos motorhajtó anyaggá válhatik, amint más vonatkozásban a lengyeli és a lovászi földekből felhozott olaj.

Igen! — A tényeket magábanfoglaló anyag nemcsak nagy érték, hanem állandó érték. A tényekhez fűzött magyarázatok, elméletek elavulhatnak, téveseknek bizonyulhatnak, a tények azonban — ha óvjuk vagy legalább nem pusztítjuk el őket — megmaradnak, és új — eredményesebb — feldolgozás alapjává lehetnek. . . . Köszönöm megvémnem páratlan sikerű hozzájárulását ahhoz, hogy a nyelvtudomány bizonyos területén a múlt ne essék el hatalmunkból, s így a jövődónek urai lehessünk.”

Az ünnepség befejezésül Bárczi Géza mutatta be Pais Dezsőnek az *Ola* helynévről szóló magyarázatát (a tanulmány megjelent: MNy. LX, 282-90).

4. Az ünnepségről nem pusztán az ünnepség kedvéért adunk számot. A nagy nyilvánosságot a sajtó, a rádió és a televízió tájékoztatta az eseményekről. Ennek az ünnepségnek — véleményem szerint — nagyobb a tudományos, mint a közéleti jelentősége. Névtani tanulmányaink fellendülését várjuk a zalai kezdeményezéstől. Példamutatás ez nemcsak a többi megyének, hanem azoknak a hivatalos és nem hivatalos szervezeteknek is, amelyeknek módjában és hatalmában áll előmozdítani a magyar tudomány ügyét.*

Papp László

* A közleményben jelzett kiadvány (Zala megye földrajzi nevei címmel) 1965 tavaszán jelent meg.